

Stjórn Íslandsdeildar ICOM

Kópavogi, 20. nóvember 2015
0908098/035.02 AS

Efni: Svar til stjórnar Íslandsdeildar ICOM

Inngangur

Undirrituð þakkar stjórn Íslandsdeildar ICOM fyrir tækifærið til að útskýra þær breytingar stefnt er að í menningarstarfi Kópavogsbæjar, ekki síst vegna mikils misskilnings sem gætt hefur í umræðunni um þá fyrirætlan Kópavogsbæjar að leggja niður eitt stöðugildi hjá Tónlistarsafni Íslands.

Sú ákvörðun er málefnaleg og byggð á faglegum forsendum. Fjárveitingar til menningarstarfs í Kópavogi voru skornar mikið niður eins og víðar árin á eftir hrun og snerti sá niðurskurður allar einingar menningarstarfsins nema starfsemi Tónlistarsafn Íslands. Nú stendur hugur bæjarstjórnar til þess að byggja menningarstarfið upp að nýju, en með breyttum áherslum sem talið er að muni þjóna betur þörfum nærsamfélagsins. Fjármagn á þessum vettvangi er hins vegar áfram takmarkað og því þarf að forgangsraða með öðrum hætti en gert hefur verið.

Til undirbúnings þessum breytingum hefur verið unnið eftir metnaðarfullri menningarstefnu sem samþykkt var í lista- og menningarráði og í bæjarstjórn á liðnu vori. Þótt einstakar ákvarðanir kunni tímabundið að vera sársaukafullar eru þær óhjákvæmilegar og til lengri tíma litið til þess fallnar að styrkja í heildina það menningarstarf sem unnið er í Kópavogi. Með þessu er þó ekki verið að kasta rýrð á það sem þegar hefur verið gert eða það frumkvöðlastarf sem unnið hefur verið, m.a. af starfsmönnum Tónlistarsafnsins, heldur einungis verið að freista þess að hagræða og styrkja starfið í heild með því að gera færri hluti miklu mun betur fremur en að gera marga hluti af takmörkuðum mætti.

Að lokum er vert að minna á að Kópavogur er ekki eina sveitarfélagið sem er þessa mánuðina að breyta um áherslur, rekstrarform og aðferðarfræði í menningarstarfi sínu með nýjum starfslýsingum og samnýtingu starfskrafta og fagþekkingar þvert á stofnanir, sem m.a. hefur í sumum tilvikum óhjákvæmilega í för með sér uppsagnir starfsfólks. Þannig hefur t.d. verið unnið að samruna safna í Reykjavík

undir einn hatt Borgarsögusafns Reykjavíkur. Markmið breytinga á menningarstarfsemi í Kópavogi er eins og þar að bæta yfirsýn, nýta fjármuni og tækifæri betur og styrkja starfsemina í heild.

Kjarni máls

Sú fyrirætlun Kópavogsbæjar að leggja niður annað af tveimur stöðugildum í Tónlistarsafni Íslands og færa starfsemi safnsins í annað húsnæði er vel ígrunduð, málefnaleg og fagleg ákvörðun byggð á áherslubreytingum sem fram koma í nýrri menningarstefnu Kópavogsbæjar. Rétt er að ítreka, af gefnu tilefni, að í tillögunni felst eingöngu það sem fram er komið, þ.e. að fella niður eitt stöðugildi og færa starfsemina í annað húsnæði. Ekki er verið að leggja niður sýningarhald né heldur að leggja niður safnið sjálft, hvað þá heldur að henda eða úthýsa safneign Tónlistarsafnsins. Áfram er gert ráð fyrir geymslurými undir hana, líkt og verið hefur fram til þessa, og áfram er gert ráð fyrir starfsmanni sem mun sinna safneigninni.

Í nýrri menningarstefnu Kópavogsbæjar er lögð áhersla á skipulagða menningarfræðslu, aukið samstarf menningarhúsa bæjarins, fleiri viðburði og meiri sýnileika menningarstarfs bæjarins, allt með það að leiðarljósi að fleiri njóti þess sem menningarhúsin í Kópavogi hafa að bjóða. Þessar fyrirætlanir kalla m.a. á aðra forgangsröðun verkefna og fjármuna en verið hefur. Í því ljósi er m.a. nauðsynlegt að reka Tónlistarsafn Íslands með hagkvæmari hætti en verið hefur og ná með þeim sparnaði að fjármagna nýtt stöðugildi á sviði menningarmála, sem verður ætlað til að sinna skipulagðri menningafræðslu barna og ungmenna í Kópavogi.

Markmiðið er að sérstakur starfsmaður í slíku starfi geti orðið til þess að öll grunn- og leikskólabörn í bænum fái tækifæri til að koma í markvissar heimsóknir í menningarhús bæjarins á ári hverju og að á vorin verði enn öflugri barnamenningarhátíð. Móta á barnamenningarstefnu og fleiri verkefni og í náinni framtíð er jafnframt stefnt að skipulagðri menningarfræðslu fyrir alla aldurshópa, ekki bara þá yngstu.

Ljóst er að hin nýja staða mun sérstaklega stuðla að aukinni vitund barna í Kópavogi um söfn og aðrar menningarstofnanir. Í safnalögum er rík áhersla lögð á menntunarhlutverk safna og menningarhúsa og segir þar m.a. að þau skuli hafa að leiðarljósi að efla skilning á þróun og stöðu menningar, lista, náttúru eða vísinda. Í siðareglum ICOM, alþjóðaráðs safna, segir enn fremur m.a. að söfnum og menningarhúsum beri sérstaklega skylda til að rækta menntunarpáttinn í starfi sínu og laða til sín safngesti úr því samfélagi, héraði eða samfélagshópi sem hvert safn þjónar. Staða safnafræðikennara var í sparnaðarskyni lögð niður hjá Kópavogsbæ árið 2010, og hefur síðan þá ítrekað verið kallað eftir því, einkum úr skólasamfélaginu, að það stöðugildi verði endurheimt. Menningarhúsin hafa, þrátt fyrir vöntun á safnakennara, af fremsta megni reynt að sinna hlutverki sínu í fræðslumálum, en með umræddri ákvörðun Kópavogsbæjar er nú stefnt að því að efla það starf til mikilla muna – líkt og mælst er til í safnalögum og siðareglum ICOM – með skipulögðu og öflugum samstarfi menningarhúsa, skólasamfélagsins og

annarra. Þannig verða nýtt betur en verið hefur þau tækifæri sem Kópavogsbær hefur í þessum efnum, m.a. vegna nálægðar menningarhúsa bæjarins hvert við annað, sem skapar sveitarfélaginu mikla sérstöðu.

Eins og tæpt hefur verið á var mjög skorið niður í menningarmálum Kópavogsbæjar eftir hrun og má m.a. nefna að yfirstjórn menningarmála var lögð niður á einu bretti, bókasafnið missti tvö stöðugildi, Salurinn, tónlistarhús bæjarins, missti einnig tvö stöðugildi, auk þess sem framleiðslufé Salarins var aflagt, Gerðarsafn missti tvo starfsmenn og framlög til lista- og menningarsjóðs voru skorin niður um meira en helming. Fjárframlög til starfsemi menningarhúsanna hafa auk þess ekki fylgt verðlagi og er næsta ár ekki undanskilið í þeim efnum. Svipuð þróun hefur verið uppi á teningnum á landsvísu, og má sem dæmi nefna að söfn Reykjavíkurborgar þurftu að mæta rúmlega 21% niðurskurði árin á eftir hrun.

Á þessu sama tímabili jukust hins vegar fjárframlög Kópavogsbæjar til Tónlistarsafns Íslands umtalsvert. Þannig fóru framlög bæjarins til starfsemi safnsins úr tæplega 7 m.kr. árið 2007 upp í 27 m.kr. á þessu ári. Sem kunnugt er dró ríkið hins vegar úr framlögum sínum til safnsins miðað við það sem lagt var upp með í samningi bæjarins og menntamálaráðuneytisins árið 2009.

Starfsemi Tónlistarsafns Íslands

Mikilvægt er að hafa í huga þegar fjallað er um þær breytingar sem fyrirhugaðar eru á starfsemi Tónlistarsafns Íslands að safnið gegnir ekki lögbundnu hlutverki. Skilaskylda tónlistarsefnis skv. lögum (nr. 20/2002) er til Landsbókasafns Íslands – Háskólabókasafns og ber því svo dæmi séu nefnd að taka við og varðveita tónlist og önnur hljóðverk, hljóðrit, geisladiska, tal- og tónupptökur, hljómplötur, hljóðsnældur og fleira. Í stofnskrá Tónlistarsafns Íslands segir að hlutverk þess sé m.a. að skrá, miðla, safna og varðveita hvers kyns verðmæti sem tengjast tónlist á Íslandi frá upphafi s.s. hljóðfæri, hljómtæki, hljóðupptökur, nótur, bækur og myndir. Því er ljóst að starfsemi þessara tveggja stofnana skarast með afgerandi hætti en við það skapast m.a. hætta á tvíverknaði.

Kópavogsbær stofnaði Tónlistarsafn Íslands með samþykkt stofnskrár árið 2006, en stofnskrá þess var síðast endurskoðuð af lista- og menningarráði árið 2013. Í stofnskránni er farið yfir hlutverk safnsins og m.a. tekið fram að tekjur safnsins séu að mestu ákvarðaðar af bæjarstjórn, en aðrar tekjur séu rekstrarframlög sem samningar séu gerðir um. Rekstrarsamningur var gerður við ríkið árið 2009 en skv. honum lagði ríkið til 30 m.kr. vegna stofnunar safnsins en auk þess kvað samningurinn á um rekstrarframlag frá ríkinu upp á 6,4 m.kr á ári sem taka átti verðlagsbreytingum. Síðustu ár hefur framlag ríkisins hins vegar verið 5.m.kr. á ári. Í lok stofnskrárinnar segir að ákveði eigendur að leggja niður safnið skuli Kópavogsbær skipa nefnd til að fjalla um þann gjörning, sem skuli tryggja áframhaldandi varðveislu og miðlun mikilvægra heimilda og minja úr eigu safnsins í samráði við Þjóðminjasafn Íslands, en öðrum eignum skuli ráðstafað í samráði við mennta- og

menningarmálaráðuneytið. Eru þessi ákvæði í fullu samræmi við 12. gr. safnalaga (nr. 141/20122), en Kópavogsbær hefur, líkt og fyrr sagði, ekki í hyggju að leggja niður Tónlistarsafn Íslands og þar með reynir ekki á þessi ákvæði stofnskrár. Fyrirhugaðar breytingar kalla heldur ekki á endurskoðun stofnskrárinnar.

Safnkostur Tónlistarsafnsins er eðli málsins samkvæmt í eigu Kópavogsbæjar, en bærinn keypti m.a. árið 2011 félagið Músik og saga ehf. af Bjarka Sveinbjörnssyni, forstöðumanni safnsins og Jóni Hrólfi Sigurjónssyni verkefnastjóra þess. Í kaupsamningnum kom fram að hið keypta væri m.a. bókasafn, tölvur og forrit, vefir á borð við musik.is og Ísmús gagnagrunnurinn, en þar undir eru m.a. myndir af öllum íslenskum kirkjum, utan sem innan.

Fyrst um sinn var Tónlistarsafnið rekið á einu stöðugildi, en haustið 2009 var samþykkt starflýsing fyrir annan starfsmann safnsins. Var sá starfsmaður fastráðinn 1. janúar 2012. Síðan þá hafa stöðugildin verið tvö, forstöðumaður og verkefnastjóri. Kópavogsbær hefur nú í hyggju að leggja niður síðarnefnda stöðugildið og færa starfsemi safnsins í annað húsnæði, og er einkum horft til að það verði í sama húsnæði og hýsir einnig Héraðsskjalasafn Kópavogs. Ekki stendur til að leggja niður sýningarhald, eins og haldið hefur verið fram, heldur eru þvert á móti hugmyndir um að styrkja miðlun safnkostsins, m.a. með því að nýta anddyri Salarins, tónlistarhúss Kópavogsbæjar. Síðasta sýning Tónlistarsafns Íslands var sett upp árið 2013, eða fyrir nær þremur árum, og samkvæmt aðsóknartölum sem safnið tekur saman reglulega, er meðalfjöldi gesta um 1 til 2 á dag, sem er skiljanlega mun minni gestafjöldi en sækir önnur menningarhús Kópavogsbæjar. Með breyttu sýningarhaldi eru því tækifæri til að gera safnkostinn sýnilegri en nú er í núverandi húsnæði.

Spurning stjórnar Íslandsdeildar ICOM: ***Hvernig hyggjast yfirvöld safnamála í landinu framfylgja ábyrgð sinni á stofnun safnsins svo varðveislu safnkosts safnsins sé ekki stefnt í hættu um leið og safninu verði tryggð fagleg framgang á sínu sviði?***

Sem fyrr segir er starfsemi Tónlistarsafns Íslands ekki lögbundin, en hefur sem viðurkennt safn í samræmi við ákvæði safnalaga fengið styrki úr safnasjóði. Lögbundin varðveisla og skráning tónlistarefnis er sem fyrr segir hjá Landsbókasafni Íslands – Háskólabókasafni.

Kópavogsbær telur að hægt sé að reka Tónlistarsafn Íslands með hagkvæmari hætti en nú er og að sú fyrirætlan að leggja niður eitt stöðugildi af tveimur hjá safninu ógni með engum hætti safnkosti þess. Í tillögu að fjárhagsáætlun næsta árs er áfram ráðgert að fjármagna eitt stöðugildi við safnið, þ.e. stöðu forstöðumanns, sem mun áfram sinna faglegu starfi safnsins skv. síðareglum ICOM, lögum, reglum og safnastefnu á sviði þjóðminjavörslu, og þar með bera ábyrgð á safnkostinum og meðferð hans fyrir hönd bæjarins. Fjöldmörg dæmi eru um söfn víða um land sem rekin eru af einum starfsmanni, og starfa af fullri ábyrgð að sínum verkefnum.

Það að stöðugildum verði fækkað um eitt þýðir ekki að þeir munir sem safnað hefur verið og sú vinna sem unnin hefur verið, sé til einskis. Gögnin eru áfram til og í eigu Kópavogsbæjar, eins og m.a. kaupsamingur frá árinu 2011 kveður á um. Áfram er gert ráð fyrir geymslurými undir safnkost og áfram er gert ráð fyrir miðlun efnis á Ísmús. Með breyttu sýningarhaldi má jafnframt styrkja sýnileika safnkosts og ná til fleiri en gert er í núverandi húsnæði Tónlistarsafnsins. Ráðgert er að færa skrifstofur safnsins yfir í sama húsnæði og hýsir Héraðsskjalasafn Kópavogs, en þannig yrði forstöðumaður Tónlistarsafnsins í sama rými og héraðsskjalasafnið sem einnig sinnir m.a. skráningu og varðveislu. Er það í samræmi við þá stefnumótun sem á sér nú stað í safnamálum á landsvísu, þar sem hvatt er til betri nýtingu fjármuna og aukins faglegs samstarfs og samvinnu sem, þegar upp er staðið, styrkir starfið í heild.

Að gefnu tilefni skal ítrekað að engin áform eru um það hjá Kópavogsbæ að leggja starfsemi safnsins niður; þvert á móti telur bæjarfélagið felast aukin tækifæri í enn frekari samvinnu og samstarfi aðila sem sinna sambærilegum verkefnum, svo tryggja megi og styrkja faglega starfsemi til framtíðar, gæðakröfur, varðveislu faglegrar þekkingar, eðlilega verkaskiptingu, öryggi safnkosts og miðlun hans. Þannig megi um leið fylgja safnastefnu á sviði þjóðminjavörslu sem kveður sérstaklega á um samvinnu safna við söfnun, skipulag og þróun. Af þessum sökum reynir ekki á síðasta lið stofnskrár TÍ um ráðstöfun safnkosts.

Ég vona að þessi yfirferð svari fyrirspurn Íslandsdeildar stjórnar ICOM, en er að sjálfsgöðu reiðubúin til að fjalla frekar um málið, ef óskað er frekari upplýsinga.

Virðingarfyllst,

Arna Schram
Forstöðumaður
menningarmála
Kópavogsbæjar